

# LIBERTUS

# CEZA HUKUKU

Müfettişlik

Uzmanlık

Denetmenlik

Banka Sınavları

Gelir Uzmanlığı

Vergi Müfettişliği

Hâkimlik



Konu Anlatımlı

Örnekler

Yorumlar

Uyarılar

Pratik Bilgiler

Özgün Sorular ve Açıklamaları

Çıkmış Sorular ve Açıklamaları

Arti-Yapay Zekâ Asistan

Dijital Öğrenme Ayak İzi

Hibrit Kitap Teknolojisi



Hibrit kitaba erişebilmek için QR kodu okutunuz.



PEGEM AKADEMİ



## LIBERTUS CEZA HUKUKU KONU ANLATIMLI

### Komisyon

ISBN 978-625-6810-58-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayınevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

10. Baskı: Eylül 2023, Ankara

Yayın-Proje: Nilay Balin

Dizgi-Grafik Tasarım: Gülnur Öcalan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.  
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara  
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

### İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: [www.pegem.net](http://www.pegem.net)

E-ileti: [pegem@pegem.net](mailto:pegem@pegem.net)

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

## ÖN SÖZ

Hukuk bilimi ya da disiplini içerisinde büyük bir öneme ve yere sahip bulunan ceza hukuku, ne yazık ki eğitim sistemimizde hak ettiği yeri ve değeri bulamamaktadır. Doğrudan hukuk eğitimini konu edinen lisans programları dışında, ceza hukuku dersinin verildiği eğitim programları ve eğitim kurumları, yok denecek kadar azdır. Bu durum, özellikle KPSS ve kimi kamu kurumlarının özgün sınavlarına hazırlanan adaylar için şüphesiz ciddi bir eksiklik oluşturmaktadır.

Bu kitap; bu eksikliği gidermek, en azından bu yolda bir katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Belirli somut hedeflere ulaşmaya çalışan okuyucuların bir hukukçu olmadığını ve olmaya da çalışmadığını bilerek, ceza hukuku konusunda temel bilgilere ihtiyaç duydukları dikkate alınarak kaleme alınmıştır. Akademik bir içerikten ve dilden mümkün olduğunca uzak ve sade tutmaya çalıştığımız kapsam ve anlatım, bir yandan da mevcut bilgi ihtiyacına yeterince yanıt verme yetkinliğindedir.

KPSS ve kimi özgün kamu kurumu sınavlarında görülen soru dağılımları da dikkate alınarak, ceza hukuku alanında yer alan iki alt disipline; "ceza genel hukuku" ve "ceza muhakemesi hukuku"na ait bilgiler, bu kitabın içeriğini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu kitabın, asıl olarak sınava hazırlık sürecinde işlev kazanacağı da düşünülerek; geçmiş yıllarda ceza hukuku alanında çıkmış sorular ve ilk kez bu kitapta yer verilen özgün sorularla, konu anlatımları desteklenmiştir. Yine, hemen her konu anlatımında yer verilen örnek olay ve olgularla da konuların ve kavramların daha anlaşılır olmasına çaba gösterilmiştir.

Sınavlarda başarı şüphesiz önemlidir. Ancak, ceza hukukuna dair temel bilgilere sahip olmanın, özellikle bir kamu görevlisinin mesleki yaşamında ve kariyerinde de, kanımızca büyük bir önem taşıdığı unutulmamalıdır. Hatta kolaylıkla denebilir ki, temel ceza hukuku bilgisi aynı zamanda bir hayat bilgisidir ve her insanın, gündelik yaşamında da ihtiyaç duyacağı ve ona birçok avantajlar sağlayacak önemli ve temel bir bilgi alanıdır.

Bu kitaba ilişkin sorularınızı [pegem@pegem.net](mailto:pegem@pegem.net) adresine e-posta yoluyla ya da **0538 594 92 40** numarasına WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır.

Bu kitabın oluşumunda ve sizlere ulaşmasında katkısı bulunanlara teşekkürlerimizi sunar, okurlarımıza başarı ve kolaylıklar dileriz ...

*PEGEM Akademi*

*QR kod ile ilgili bilgiler bir sonraki sayfada yer almaktadır.*

**Kitabın baskı tarihinden sonra gerçekleşen değişikliklere aşağıda yer alan kodu okutarak ulaşabilirsiniz.**



# TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

## Hibrit kitaplarda kullanıcılar;



- 1 Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
- 2 Video derslere erişim sağlayabilir.



Detaylı anlatım için  
QR kodu okutunuz.

## Pegem Kampüs web sitesi üzerinden hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

### 1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna [arti.pegemkampus.com](http://arti.pegemkampus.com) yazarak web sitemiz üzerinden etkileşimli ve yapay zekâ destekli hibrit kitaba erişim sağlayabilirsiniz.

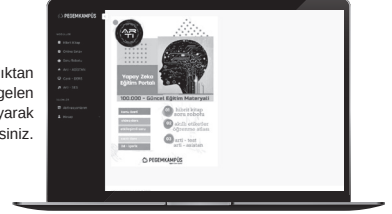


Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan "Aktivasyonlarım" sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

### 2. Adım Aktivasyon

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen "Hibrit Kitap" sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

### 3. Adım Ürünlerim



**Aktivasyon kodu kitabınızın ilk sayfasında yer almaktadır.**  
**Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2024 tarihine kadar geçerlidir.**  
**İçerikler Ekim ayı içerisinde yayında olacaktır.**



Pegem Kampüs İletişim Hattı  
**0312 418 51 55**

## İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....iii

### I. KISIM: CEZA GENEL HUKUKU

#### 1. BÖLÜM

#### CEZA HUKUKUNA GİRİŞ, TEMEL İLKE VE KURALLAR

1. Ceza Hukukunun Tanımı, Amacı ve Kapsamı .....	3
Suç ile Haksız Fiil Ayırımı.....	5
Suç ile Disiplin Suçu Ayırımı.....	6
Suç ile Kabahatler Ayırımı .....	6
2. Ceza Hukukuna Hâkim Olan İlkeler .....	7
Kanunilik İlkesi .....	8
Cezada Adalet (Orantılılık) İlkesi .....	10
Eşitlik İlkesi (Ayrımcılık Yasağı) .....	11
Kanunun Bağlayıcılığı İlkesi .....	11
Özel Yasalarla İlişki .....	11
Kusursuz Ceza Olmaz İlkesi .....	11
Cezaların Şahsiliği İlkesi .....	12
İnsancılık İlkesi.....	12
İkincilik İlkesi.....	12
3. Ceza Hukuku Kurallarının Zaman Bakımından Uygulanması .....	13
4. Ceza Hukuku Kurallarının Kişi Bakımından Uygulanması.....	15
5. Ceza Hukuku Kurallarının Yer Bakımından Uygulanması .....	16
a. Mülklik (Ülkesellik) İlkesi .....	16
b. Şahsilik (Kişilik/faile göre şahsilik) İlkesi.....	17
c. Koruma İlkesi (Mağdura göre kişilik/şahsilik ilkesi).....	18
d. İkame Yargı İlkesi.....	19
e. Evrensellik İlkesi.....	19
f. Yer Bakımından Uygulamada Tamamlayıcı Kurallar .....	20
6. Suçluların İadesi .....	21
Çıkmış Sorular .....	26
Çözümlü Sorular .....	34
Cevaplı Sorular .....	41

## 2. BÖLÜM SUÇUN UNSURLARI

1. Tipiklik (Kanunilik) Unsuru.....	46
2. Hukuka Aykırılık Unsuru.....	47
3. Suçun Maddi Unsurları .....	48
a. Fail (aktif süje) .....	48
b. Mağdur (pasif süje) .....	49
c. Suçun konusu.....	49
d. Fiil (Davranış/Hareket) unsuru .....	50
4. Suçun Manevi Unsurları.....	61
a. Kast .....	61
b. Taksir .....	67
c. Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Suçlar .....	71
Çıkmış Sorular .....	73
Çözümlü Sorular .....	80
Cevaplı Sorular .....	85

## 3. BÖLÜM CEZAİ SORUMLULUĞU ORTADAN KALDIRAN VEYA AZALTAN NEDENLER

1. Hukuka Uygunluk Nedenleri .....	91
a. Kanun Hükmünü Yerine Getirme .....	93
b. Amirin Emrini Yerine Getirme .....	94
c. Meşru Savunma .....	94
d. Hakkın Kullanılması.....	97
e. İlgilinin Rızası.....	97
2. Kusurluluğu ve Cezalandırılmayı Etkileyen Nedenler .....	99
a. Zorunluluk Hâli.....	100
b. Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit .....	102
c. Haksız Tahrik.....	104
d. Hata .....	107
e. Yaş Küçüklüğü .....	113
f. Akıl Hastalığı.....	114
g. Sağır ve Dilsizlik.....	115

h. Geçici Nedenler, Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisinde Olma .....	115
1. Hukuka Aykırı Bağlayıcı Emir .....	116
Çıkmış Sorular .....	117
Çözümlü Sorular .....	126
Cevaplı Sorular .....	132

#### 4. BÖLÜM

### SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

1. Suça Teşebbüs .....	135
2. Suça İştirak .....	142
3. Suçların İçtimaı .....	152
a. Bileşik Suç (Mürekkep suç) .....	155
b. Zincirleme Suç (Müteselsil suç) .....	156
c. Fikri İçtima .....	159
Çıkmış Sorular .....	161
Çözümlü Sorular .....	168
Cevaplı Sorular .....	175

#### 5. BÖLÜM

### YAPTIRIMLAR VE SON HÜKÜMLER

1. Ceza Hukukunda Yaptırımlar .....	179
a. Cezalar .....	180
b. Güvenlik Tedbirleri .....	190
2. Dava ve Cezayı Düşüren Nedenler .....	198
a. Sanığın veya Hükümlünün Ölümü .....	198
b. Af .....	199
c. Zaman Aşımı .....	200
d. Şikâyet .....	204
e. Ön Ödeme .....	205
f. Uzlaşma .....	207
Çıkmış Sorular .....	210
Çözümlü Sorular .....	219
Cevaplı Sorular .....	225

## II. KISIM: CEZA MUHALEMESİ HUKUKU

### 6. BÖLÜM

#### CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNA GİRİŞ, TEMEL İLKE VE KURALLAR

1. Ceza Muhakemesi Hukukunun Tanımı, Amacı ve Kapsamı .....	231
2. Ceza Muhakemesi Hukukuna Hâkim Olan İlkeler .....	234
a. Ceza muhakemesinin kamusalılığı ilkesi .....	234
b. Adil (dürüst) yargılanma hakkı.....	234
c. Davasız yargılama olmaz ilkesi.....	234
d. Çelişme/çatışma (Çelişmeli muhakeme) ilkesi .....	235
e. Silahlarda eşitlik ilkesi .....	235
f. Maddi gerçeğin araştırılması ilkesi.....	235
g. Delil serbestliği ilkesi.....	235
h. Vicdani delil sistemi .....	236
ı. Doğrudanlık (Vasıtasızlık) ilkesi .....	236
i. Sözlülük (yüz yüzelik) ilkesi .....	236
j. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi (masumiyet karinesi) .....	236
k. Oranlılık ilkesi.....	236
l. Hukuk devleti ilkesi .....	237
3. Uygulama Alanı ve Kuralları .....	237
4. Ceza Muhakemesi Şartları (Muhakeme Engelleri).....	238
Çıkmış Sorular .....	243
Çözümlü Sorular .....	246
Cevaplı Sorular .....	251



**7. BÖLÜM****GÖREV VE YETKİ KURALLARI İLE  
CEZA MUHAKEMESİ ÖZNELERİ**

1. Görev (Madde Bakımından Yetki) Kuralları .....	253
Görev Kurallarının Anlamı .....	256
2. Yetki (Yer Bakımından Yetki) Kuralları.....	257
Yetki Kurallarının Anlamı.....	260
3. Görev ve Yetki Kurallarına İstisna Teşkil Eden Durumlar .....	261
Yargılamanın (davanın) nakli .....	261
İstinabe .....	261
Bağlantı ve Birleştirme .....	261
Nisbi Muhakeme .....	263
4. Ceza Muhakemesi Özneleri .....	264
a. İddia Makamı.....	264
b. Savunma Makamı .....	271
c. Yargılama (Hüküm) Makamı.....	280
Çıkmış Sorular .....	286
Çözümlü Sorular .....	294
Cevaplı Sorular .....	302

**8. BÖLÜM****KORUMA TEDBİRLERİ VE DELİL ELDE ETME YÖNTEMLERİ**

1. Koruma Tedbirleri.....	305
a. Yakalama ve Gözaltı.....	306
b. Tutuklama .....	312
c. Adli Kontrol .....	318
d. Zorla Getirme .....	321
e. Arama .....	322
f. El Koyma.....	325
g. İletişimin Tespiti, Dinlenmesi ve Kayda Alınması .....	334
h. Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi .....	338
1. Teknik Araçlarla İzleme .....	339
2. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat.....	341
3. Delil Elde Etme Yöntemleri.....	344
a. Gözlem Altına Alma .....	344
b. Beden Muayenesi ve Vücuttan Örnek Alınması.....	345
c. Çocuğun Soy Bağının Araştırılması .....	348
d. Moleküler Genetik İncelemeler .....	348
e. Fizik Kimliğin Tespiti.....	349
f. Keşif .....	349
g. Yer Gösterme .....	350
h. Ölünün Kimliğinin Belirlenmesi, Ölü Muayenesi ve Otopsi.....	350
Çıkış Sorular .....	352
Çözümlü Sorular .....	361
Cevaplı Sorular .....	366

## 9. BÖLÜM

### SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA EVRELERİNİN İŞLEYİŞİ

1. Soruşturma Evresi .....	368
Soruşturma Evresine Hâkim Olan Temel İlke ve Kurallar .....	368
Temel Soruşturma İşlemleri.....	370
2. Soruşturma Evresinin Sona Ermesi ve Kamu Davasının Açılması.....	373
a. Kamu Davasının Açılmasının Ertelemesi.....	374
b. Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı .....	375
c. İddianamenin Düzenlenmesi, Kabulü veya İadesi.....	377
3. Kovuşturma Evresi .....	379
a. Duruşma Hazırlığı Evresi.....	379
b. Duruşma Evresi.....	381
4. Delillerin Ortaya Konması ve Değerlendirilmesi .....	387
a. Delilin Reddi ve Delil Yasakları.....	388
b. Tanıklık.....	389
c. Bilirkişi.....	396
d. Delillerin Tartışılması ve Değerlendirilmesinde Usul.....	399
5. Bazı Suçlara İlişkin Özel Muhakeme Usulü.....	399
a. Seri Muhakeme Usulü .....	400
b. Basit Yargılama .....	402
Çıkmış Sorular .....	405
Çözümlü Sorular .....	410
Cevaplı Sorular .....	416

## 10. BÖLÜM

### HÜKÜM VE KANUN YOLLARI

1. Hüküm.....	419
2. Kanun Yolları .....	425
a. Olağan Kanun Yolları.....	428
b. Olağanüstü Kanun Yolları.....	439
Çıkmış Sorular .....	445
Çözümlü Sorular .....	451
Cevaplı Sorular .....	458
<b>YARARLANILAN KAYNAKLAR.....</b>	<b>460</b>

## **KISALTMALAR**

*ACK*: 1632 Sayılı Askeri Ceza Kanunu

*AİHM*: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

*AİHS*: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

*AÖAY*: Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği

*AYM*: Anayasa Mahkemesi

*BAM*: Bölge Adliye Mahkemesi

*BMGİFKTY*: Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik

*CD*: Ceza Dairesi

*CGİK*: 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

*CMK*: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu

*ÇKK*: 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

*HSK*: Hâkimler ve Savcılar Kurulu

*KHK*: Kanun Hükmünde Kararname

*PVSK*: 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu

*SİDAS*: Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi

*TCK*: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

*TK*: 7201 Sayılı Tebligat Kanunu

*TKK*: 5726 Sayılı Tanık Koruma Kanunu

*TMK*: 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

*UCM*: Uluslararası Ceza Mahkemesi

*YCGK*: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

*YGİY*: Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

I. KISIM

CEZA GENEL HUKUKU



# 1. BÖLÜM

## CEZA HUKUKUNA GİRİŞ TEMEL İLKE VE KURALLAR

### 1. CEZA HUKUKUNUN TANIMI, AMACI VE KAPSAMI

İnsan, toplumsal bir varlıktır. Toplumsal yaşam, insanlar için bir tercih; hatta tercihin de ötesinde, varlıklarının devamı için bir zorunluluk olagelmıştır. Ancak toplumsal yaşam, bir **düzene** ihtiyaç duyar. Düzeni sağlamak için de **kurallara** ihtiyaç doğmuştur. Bu nedenle insanlar zaman içinde **hukuk kurallarını** yaratmışlar, devamında bu kuralların ihlal edilebilir olduklarını görerek, kuralları **yaptırımlar** (müeyyideler) ile desteklemişlerdir. İşte en basit ifadesi ile hukukun doğuş öyküsü, aynı zamanda bir hukuk normunun basit yapısı (**kural ve yaptırım**) bu şekilde özetlenebilir.

Bugün için toplumsal düzenin vazgeçilmezi olan hukuk kurallarının ihlali ne, genel olarak "**hukuka aykırılık**" denebilir. Eğer bir hukuka aykırılık nedeniyle toplumsal yaşama ve düzene yönelik ağır tehditler, zararlar ortaya çıkıyorsa; o zaman **suçtan** ve böylesi bir hukuka aykırılık karşısında caydırıcılığı en üst düzeyde sağlamak adına **cezadan** söz edebiliriz. Nitekim ceza hukukunun diğer hukuk dallarından en belirgin farkı, kuralın ihlali (yani suça) en ağır yaptırımların (yani cezanın) öngörülmesidir.

**Ceza hukuku** -ya da *suç ve yaptırım hukuku*-; **adına suç denilen hukuka aykırı eylemleri ve bu eylemlere karşılık uygulanacak yaptırımları** ele alan bir hukuk disiplindir. Ceza hukukunun temel amacı, belki diğer hukuk disiplinlerinden daha belirgin ve baskın bir biçimde, **toplumsal düzeni sağlamak ve korumaktır**. Bunun yanında, şüphesiz her hukuk dalında olduğu gibi ceza hukukunun da toplumu dönüştürmek, değiştirmek gibi işlevleri de bulunur. Bu açıdan siyaset bilimi ile yakın bir ilişki içinde bulunan ceza hukuku, çağlar boyu son derece rasyonel bir yönetim enstrümanı da olagelmıştır ve bu nedenle çoğu zaman, bir ülkedeki siyasi rejimin niteliğini de belirler ve bize gösterir.

Bu nedenle ceza hukuku, devletin hukuk düzeninin asli bir parçasıdır ve **kamu hukuku** alanında yer alır.

**5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'**na (TCK) göre, **ceza hukukunun amaçlarından** şu şekilde söz edilebilir (Bkz. TCK m. 1):

- ❖ suç işlenmesini önlemek -ve böylelikle-
- ❖ kişi hak ve özgürlüklerini korumak
- ❖ kamu düzenini ve güvenliğini korumak
- ❖ hukuk devletini korumak
- ❖ kamu sağlığını ve çevreyi korumak
- ❖ toplum barışını korumak

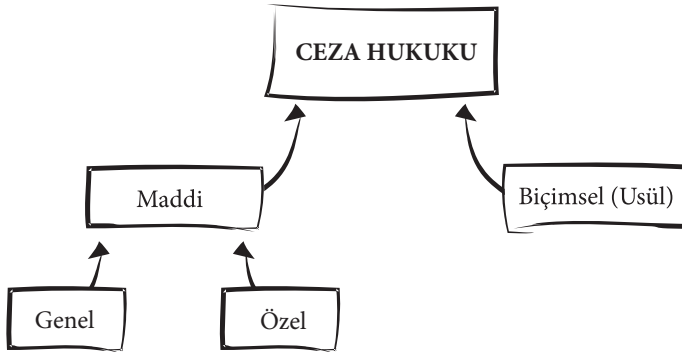
Ceza yasasında, bu amacı gerçekleştirmek için, **ceza sorumluluğunun temel esasları** ile **suçlar**, **ceza** ve **güvenlik tedbirlerinin** türleri düzenlenmiştir.

**Ceza normu**; ister ceza yasasında, ister diğer yasalarda bulunsun, cezai nitelikteki yasa hükümlerine denir. Ceza normunun iki temel unsuru; “kural” ve “yaptırım” dır.

**Suç**; hukuk düzeni tarafından ceza veya güvenlik tedbiri yaptırımına bağlanmış olan yani devletin ceza tehdidi ile yasakladığı hukuka aykırı eylemdir.

**Ceza**; bir ceza normunu ihlal eden kişiye devlet tarafından uygulanan ve ceza hukukuna özgü yaptırımdır.

Ceza hukuku, öğretilerde öncelikle **iki ana bölüme** ayrılabilir; bunlar, “**maddi ceza hukuku**” ve “**biçimsel ceza hukuku**” şeklindedir.





**Biçimsel ceza hukuku (Usul hukuku);** ceza yargılamasına dair işleyiş kurallarını içerir ve bir anlamda yargılama hukukudur. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) bu alanı düzenleyen temel yasadır.

**Maddi ceza hukuku;** suç ve cezaya dair asıl kuralları, suçun yapısıyla ilgili unsurları, sorumluluk için aranan koşulları ve suça karşılık uygulanacak yaptırımları içerir.

Maddi ceza hukuku, kendi içinde **genel ceza hukuku** ve **özel ceza hukuku** olarak ayrılabilir.

**Genel ceza hukuku,** esas olarak suçun temel unsurlarının işlendiği ve bütün suç ve cezalar için geçerli olan temel kuralların ele alındığı bölümdür. **Özel ceza hukuku** ise, tek tek suçları ve cezaları ele alıp inceler.

Değinilen bu “genel/özel” ayrımı, doğrudan 5237 Sayılı TCK lafzında da yer almaktadır. Nitekim, ceza yasamız iki ana bölüme ayrılmış olup; “**Birinci kitap; Genel Hükümler**” başlıklı (**madde 1-75**) bölümde, ceza genel hukukuna karşılık gelen kurallar yer alır. “**İkinci kitap; Özel Hükümler**” başlıklı (**madde 76-345**) bölüm ise, tek tek suçların ve cezalarının yer aldığı bölümdür.

Ceza hukuku öğretisi içinde aynı zamanda; **ceza infaz hukuku, kriminoloji (suç bilimi), adli tıp** şeklinde başka alt disiplinler de bulunur.

### **\*Suç ile Haksız Fiil Ayrımı**

Bir hukuka aykırı davranışın doğurduğu zarar, toplumsal olmaktan daha çok kişisel, kişiye özel ise; bir özel hukuk kavramı olan “haksız fiil”den söz edilebilir.

- ❖ Suç ile haksız fiil arasındaki temel fark öncelikle yaptırımdadır. Nitekim hukuk sisteminde yaptırımlar (müeyyideler) çeşitlidir ve asıl olarak kuralın ihlali sonucu oluşan zararın ağırlığına göre belirlenirler. Haksız fiile karşılık, tazmin ya da eski hâle getirme şeklinde daha hafif yaptırımlar, daha somut ifade ile “özel hukuk yaptırımları” (hukuki müeyyideler) devreye girer. Oysa suçun yaptırımı cezadır.
- ❖ Haksız fiilde hukuka aykırı eylemin mağduru asıl taraf iken; suç eyleminde kural olarak öncelikle toplum (devlet) taraftır. Bu nedenle haksız fiilde mağdurun feragat etmesi, yaptırımı da ortadan kaldırabilir. Ancak suçlarda, mağdurun feragatinin aynı şekilde bir önemi ve değeri yoktur. Devlet, kural olarak mağdurun talebine bakılmaksızın, suç eylemine karşı gerekli yargılamayı yapar ve yaptırımı uygular.

- ❖ Haksız fiillerde kural olarak bir zararın doğması aranır. Ancak bir zarara yol açmasalar da, sırf bir tehlike durumu yarattıkları için birer suç olarak ele alınan ve cezalandırılan hukuka aykırı eylemler söz konusudur.
- ❖ Haksız fiillerde kanunilik ilkesi, suçlarda olduğu gibi geçerli değildir.
- ❖ Haksız fiillerde teşebbüs dikkate alınmaz ve yaptırıma bağlanmaz. Ancak suça teşebbüs de cezalandırılır.

### **\*Suç ile Disiplin Suçu Ayrımı**

Disiplin hukuku, asıl olarak bir topluluğa mensup olmaktan kaynaklanan ve o topluluğun varlığını sürdürme ile kendi iç düzenini koruma amacına hizmet eden bir hukuki yapıyı ifade etmektedir. Disiplin hukukuna konu olan ve “disiplin suçu” şeklinde -bizce hatalı- adlandırılan hukuka aykırı eylemler ile suçlar arasında şu farklardan söz edilebilir:

- ❖ Öncelikle yine yaptırımda bir fark görülür. Disiplin suçlarına yönelik uyarı, kınama, meslekten men gibi, şüphesiz suçun karşılığı olan ceza yaptırımından daha hafif yaptırımlar uygulanır.
- ❖ Suç herkes tarafından işlenebilir. Ancak bir disiplin suçu, ancak bir topluluğa mensup olanlar tarafından işlenebilir. Örneğin; memurlar ya da öğrencilerin disiplin suçları gibi.
- ❖ Yine disiplin hukukunda kanunilik ilkesi, suçlarda olduğu gibi geçerli değildir. Nitekim idarenin, yönetmelik gibi düzenleyici işlemleri ile de disiplin suçu ve yaptırımları konulabilmektedir.

#### **Ek Bilgi:**

*Ancak Anayasa Mahkemesi (AYM), disiplin suçlarında da kanunilik ilkesinin geçerli olması gerektiği görüşündedir. Biz de bu görüşe katılıyoruz.*

- ❖ Suçun yaptırımına mahkemeler karar verirken, disiplin suçuna karşılık gelen yaptırıma idari makamlar karar verir.

### **\*Suç ile Kabahatler Ayrımı**

Kabahat; yasanın, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlıktır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, eski (765 Sayılı) TCK kapsamında kabahatler de yer almakta iken, yeni (5237 Sayılı) TCK, kabahatleri ceza hukukuna konu olmaktan çıkarmıştır. Bugün ayrı bir yasal dayanağa da (Bkz. 5326 Sayılı Kabahatler Kanunu vb.) sahip olan kabahatler, asıl olarak idari hukukun kapsamındadır.

- ❖ Kabahat ile suç arasındaki yine belirgin fark yaptırımında kendini gösterir. Suçun yaptırımı ceza, kabahatin yaptırımı ise idari yaptırımdır. İdari yaptırım olarak da karşımıza idari para cezası veya yasanın gösterdiği idari tedbirler çıkar.
- ❖ Cezaya mahkemeler hükmederken, idari yaptırımlara asıl olarak idari merciler karar vermektedir.
- ❖ Kabahatlere teşebbüs cezalandırılmaz.
- ❖ Kabahatlerde kanunilik ilkesi, suçlarda olduğu kadar katı değildir.
- ❖ Kural olarak kabahatler yalnızca yurt içinde işlenebilir.
- ❖ Suçlar kural olarak kast ile, kabahatler ise hem kast hem de taksirle işlenebilir.
- ❖ Zaman aşımı süreleri farklıdır.

#### **Ek Bilgi:**

*Ayrıca belirtmek gerekir ki, suçlar ile kabahatler arasında asli norm-tali norm ilişkisinin var olduğu kabul edilir. Daha açık bir ifade ile bir fiil, hem suç, aynı zamanda hem de kabahat teşkil ediyor ise, ancak suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. (Bkz. 5326 Sayılı Yasa m. 15/3)*

## **2. CEZA HUKUKUNA HÂKİM OLAN İLKELER**

Ceza hukukuna ait temel ilkeler olarak:

- ❖ Kanunilik
- ❖ Cezada adalet (orantılılık)
- ❖ Eşitlik (ayrımcılık yasağı)
- ❖ Kanunun bağlayıcılığı
- ❖ Özel yasalarla ilişki
- ❖ Kusursuz ceza olmaz
- ❖ Cezaların şahsiliği
- ❖ İnsancılık (hümanizm)
- ❖ İkincillik

ilkelerinden söz edilebilir.

### \*Kanunilik İlkesi

Kısaca “*kanunsuz suç ve ceza olmaz*” şeklinde ifade edilebilecek bu ilke, öncelikle doğrudan Anayasa’da (Bkz. Anayasa m. 38) yer bulmakta, aynı zamanda TCK lafzında “*suçta ve cezada kanunilik*” adıyla ayrıca düzenlenmektedir (Bkz. TCK m. 2). Kanunilik ilkesi, asıl olarak yürütme ve yargı erkinin keyfilikliğini önleyerek, yönetilenler nezdinde bir hukuki güvence ve istikrar sağlama arayışının sonucudur.

**Suçta kanunilik**, yasadâ açıkça suç olarak yer almayan bir fiil nedeniyle kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz demektir. **Cezada kanunilik** ise, ancak yasadâ yer alan cezalar ve güvenlik tedbirlerine hükmedilebilir demektir.

Kanunilik ilkesinin **temel sonuçları** ya da onu destekleyen **alt ilkeler** ise şunlardır:

- ❖ **Kanunun tekelciliği**; kanunlar yani yasalar ceza hukukunun temel kaynağıdır. Yazılı olmayan kaynaklar (örf, adet vb.) ve yazılı olsalar da kanun dışındaki kaynaklar (idari işlemler, yönetmelikler, tüzük vb.) doğrudan bir kaynak olarak kabul edilemez ve bunlarla suç ve ceza düzenlemesi yapılamaz. İdarenin düzenleyici işlemleriyle ve hatta kanun hükmünde kararnamelemler (KHK) ile de suç ve ceza, güvenlik tedbiri konulamaz.

#### **Ek Bilgi:**

*Anayasa m. 121 ve m. 122 kapsamında olağüstü hâl, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş durumlarında çıkarılacak KHK ile de suç ve ceza düzenlemesi yapılabileceğine dair görüşler, öğretide sıklıkla dillendirilmektedir. Ancak, yine Anayasa m. 15 gereği biz bu görüşe katılmıyoruz.*

Bu kapsamda yeri gelmişken **ceza hukukunun kaynaklarını** ele almak gerekir. Ceza hukukunda **asıl kaynaklar**; Anayasa, kanunlar ve uluslararası sözleşmelerdir. **İkincil kaynaklar** ise; mahkeme kararları, doktrin (öğreti), örf-adet kuraları, din kuralları şeklinde sayılabilir. Anılan “kanunun tekelciliği” ilkesi gereği, ceza hukukunda ancak asıl kaynaklar olaylara doğrudan uygulanabilirken, ikincil kaynaklar daha çok yoruma katkı sunarlar.

#### **Ek Bilgi:**

*Kanunlar kapsamında şüphesiz öncelikle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) anlaşılmalıdır. Yürürlük tarihi; 01.06.2005 dir. Ancak TCK dışında özel ceza yasaları da vardır. Örneğin; 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu (TMK), 1632 Sayılı Askerî Ceza Kanunu (ACK) gibi.*